

Nr 13.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade villkor för underhåll och pensioner till avskedad indelt manskap vid armén och marinen m. m.; given Stockholms slott den 3 januari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Carl Ekman.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för försvarsdepartementet, statsministern Ekman anför:

Vid 1929 års riksdag väcktes en motion (II: 255) angående vissa ändringar i villkoren för åtnjutande av understöd från Vadstena krigsmanshuskassa m. m. Motionen åsyftade en undersökning, huruvida dels utgående underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa kunde anses tillräckliga för pensionärernas försörjning, dels begravningshjälpen efter avliden understödstagare kunde anses stå i lämpligt förhållande till gällande penningvärde, dels den för åtnjutande av underhåll stadgade levnads- och tjänstaldern kunde anses till sin längd m. m. lämpligt bestämd, dels grunderna för utbetalande av korprals- och

vicekorpralstillägg kunde anses vara gent emot vissa indelta soldater rättvist bestämda, dels ock efterlevande maka efter underhållstagare borde komma i åtnjutande av änkepension.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 mars 1929, nr 60, uttalade riksdagen i anledning av denna motion, bland annat, att statsmakterna vid bestämmandet av nu gällande underhållsbelopp till Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare utgått från den principiella ståndpunkten, att underhållen, med hänsyn till det indelta manskapets ställning och tjänstgöringsskyldighet, vore att anse mera såsom bidrag till livsuppehållet än såsom tjänstepensioner i vanlig mening. Den uppfattning rörande underhållens karaktär, som sålunda legat till grund för underhållsbeloppens avpassande, syntes riksdagen alltjämt vara giltig. Därest frågan om storleken av förevarande åldersunderstöd bedömdes från den nu angivna synpunkten, måste enligt riksdagens mening de år 1919 fastställda underhållsbeloppen med därå sedermera beviljade tilläggsförmåner — genom vilka totalbeloppen för underhållstagare, som uppnått 67 års ålder och som befunne sig i behövande omständigheter, uppbringats beträffande meniga soldater till 400 kronor, beträffande vicekorpraler till 430 kronor och beträffande korpraler till 460 kronor årligen — anses vara i stort sett väl avvägda. Med hänsyn till vad sålunda anförts och i betraktande jämväl av de betydande kostnader för statsverket, som på grund av det stora antalet underhållstagare måste krävas även för en obetydlig förhöjning av underhållsförmånerna, hade riksdagen ansett sig icke kunna biträda ett förslag om sådan höjning. Ej heller funne sig riksdagen kunna medgiva beviljandet av understöd åt avlidnen underhållstagares efterlevande änka.

Däremot syntes det riksdagen måhända kunna ifrågasättas, huruvida nu gällande villkor för rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa kunde anses vara i allo väl avvägda. Vad i motionen anförts till stöd för ett däri framlagt förslag om rätt till underhåll för sådan indelt soldat, som visserligen ej innehade 20 tjänstår men som under anställningstiden fullgjort tjänstgöring mellan bevaringsmötena i sådan omfattning, att han i verkligheten tjänat kronan mer än den minsta tjänstgöringstid, som i allmänhet erfordrats under den för underhållsrätt stadgade anställningsperioden, förefölle riksdagen vara värt beaktande. I saknad av närmare utredning i ämnet ansåge sig riksdagen likväl icke äga tillfälle att för egen del uttala någon mening beträffande möjligheten och lämpligheten av att genomföra ett förslag i sådan riktning. Frågan härom, liksom även frågan om eventuella andra jämkningar beträffande villkoren för rätt till underhåll, syntes riksdagen emellertid vara av beskaffenhet att kunna tagas under övervägande i samband med prövningen av en utav arméförvaltningens civila departement i skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 december 1928 gjord framställning om ändrade bestämmelser rörande utbetalning av underhåll till krigsmanshuskassans underhållstagare. Riksdagen hade ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla om dylikt övervägande. Därest, med anledning av vad riksdagen sålunda ifrågasatt, ändringar i gällande bestämmelser beträffande

underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa ansåges böra genomföras, syntes motsvarande ändringar böra övervägas beträffande pensionerna till avskedat indelt manskap vid flottan.

På grund av det anförda anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte i samband med prövning av föreliggande förslag om ändrade bestämmelser rörande utbetalning av underhållsförmåner till Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare taga under övervägande frågan om eventuella jämkningar i nu gällande villkor för rätt till dylikt underhåll.

Vad först beträffar arméförvaltningens civila departements av riksdagen omförmälda förslag om ändrade bestämmelser rörande utbetalning av underhållsförmåner till krigsmanshuskassans underhållstagare, hade detsamma avgivits så sent, att det icke kunde upptagas till prövning i samband med avlåtandet av statsverkspropositionen till 1929 års riksdag. Ärendet anmäldes emellertid i 1930 års statsverksproposition i sammanhang med behandlingen av det under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap. Förenämnda förslag åsyftade, att utgifterna för de till Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare utgående förmånerna, vilka bestridas från ett flertal anslag under elfte huvudtiteln, nämligen anslagen till Vadstena krigsmanshuskassa, till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, till ytterligare förhöjning i nämnda gratial samt till pensionstillägg och dyrtidstillägg åt, bland andra, ifrågavarande understödstagare, skulle sammanföras under ett ordinarie anslag. Härjämte skulle vissa ändringar vidtagas i bestämmelserna rörande villkoren och tidpunkten för utbetalningen av ifrågavarande understöd. Tillika hade förutsatts, att ett motsvarande sammanförande under ett anslag skulle äga rum av utgifterna för de till pensionerade båtsmän och marinsoldater utgående förmånerna. Uti avgivet yttrande i ärendet hade statskontoret avstyrkt civila departementets förslag i vad det avsåge en inräkning redan för det dåvarande av dyrtidstilläggen i de fasta understödsbeloppen. Det hade nämligen syntes statskontoret böra anstå härmed, till dess frågan om ett inräknande för f. d. befattningshavare i statens tjänst av dyrtidstilläggen i pensionerna erhöles sin lösning. Föredragande departementschefen, som härutinnan instämde med statskontoret, anförde, att på grund av nyssnämnda förhållande och då, enligt vad som framginge av ett utav civila departementet senare i ärendet avgivet yttrande, de huvudsakliga fördelarna med ett genomförande av departementets förslag stode att vinna först sedan även dyrtidstilläggen sammanförts med de övriga understödsvormånerna, tillräcklig anledning icke syntes förefinnas att nu vidtaga de av civila departementet i övrigt föreslagna ändringarna med avseende å ifrågavarande anslag, utan borde den dittills tillämpade anslagsuppställningen tillsvidare bibehållas.

Mot den av föredragande departementschefen sålunda intagna ståndpunkten gjordes från riksdagens sida icke någon erinran.

Vad åter angår den av 1929 års riksdag begärda utredningen rörande eventuella jämkningar i gällande villkor för rätt till underhåll från Vadstena

krigsmanshuskassa, var densamma vid avlåtandet av statsverkspropositionen till 1930 års riksdag icke slutförd.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att arméförvaltningens civila departements i ovannämnda riksdagsskrivelse omförmälda förslag avsetts att tillsviðare icke föranleda någon statsmakternas åtgärd. Utan hinder härav synes mig emellertid det nu föreliggande resultatet av den utav riksdagen begärda utredningen böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningen rörande jämkningar i gällande villkor för rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa anförtroddes i första hand åt arméförvaltningens civila departement, i det att Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1929 anbefallde nämnda departement att inkomma med yttrande i anledning av vad samma års riksdag i ovannämnda skrivelse, nr 60, anförde. I skrivelse den 27 augusti 1929 har civila departementet avgivit yttrande och förslag i ämnet. Departementets förslag innebär dels höjning av begravningshjälpen, dels ock viss utsträckning av rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa.

Begravnings-
hjälpen.

Enligt gällande bestämmelser utgår begravningshjälp efter såväl underhållstagare i Vadstena krigsmanshuskassa som genom flottans pensionskassa pensionerade båtsmän och marinsoldater med ett belopp av 30 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har i sin förenämnda skrivelse beträffande denna förmån anført, att den nu utgående begravningshjälpen, även om densamma skulle betraktas allenast såsom ett bidrag till bestridande av begravningskostnaderna, måste anses vara alltför lågt tillmätt. Riksdagen hade ej heller — vilket kunde utläsas av dess skrivelse den 15 mars 1929, nr 60 — motsatt sig en eventuell höjning av begravningshjälpen. Vad anginge det belopp, vartill begravningshjälpen borde höjas, ville departementet erinra därom, att begravningshjälpen enligt 1927 års militärensättningsförordning utginge med lägst 100 kronor och enligt manskapsavlöningsreglementet med lägst 150 kronor. Härvid vore dock att märka, att dessa ersättningsbelopp vore avsedda att i stort sett täcka begravningskostnaderna. Emellertid syntes begravningshjälpen efter avliden underhållstagare böra betraktas blott såsom ett bidrag för täckande av förekommande begravningskostnader. Vid sådant förhållande torde begravningshjälpen efter avliden underhållstagare böra fastställas till något lägre belopp än ovan angivna, förslagsvis 75 kronor. Med nämnda belopp utginge jämlikt kungl. brev den 29 oktober 1909 begravningshjälpen, då indelt manskap avlidit under tjänstgöring. Departementet tillstyrkte alltså för sin del en höjning av begravningshjälpen till 75 kronor. Några särskilda medel för gäldande av de med ifrågavarande förhöjning förenade kostnaderna syntes icke behöva hos riksdagen äskas. Ifrågavarande merkostnader, vilka för de närmaste åren av departementet beräknats uppgå till högst 20,000 kronor om året för att därefter successivt minskas, torde nämligen kunna bestridas av de för utbetalning av underhåll m. m. till Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare tillgängliga medel.

Direktionen över flottans pensionskassa, som avgivit utlåtande i ärendet, har erinrat därom, att beloppet av begravningshjälpen faststälts år 1914 och då torde hava ansetts som ett skäligt bidrag till begravningskostnadernas bestridande. Med hänsyn till penningvärdets fall efter nämnda år syntes emellertid detta bidrag nu vara alltför knappt. Arméförvaltningens civila departement hade ifrågasatt en höjning av begravningshjälpen till 75 kronor. Enär begravningshjälp efter avliden pensionstagare, som tillhört marinens stammanskap, utginge med detta belopp, och flottans indelta manskap åtnjöte pensioner med väsentligt lägre belopp än stammanskapet, syntes emellertid en begravningshjälp efter avliden båtsman eller marinsoldat av 75 kronor vara väl hög och i stället skäligen böra sättas till 50 kronor, vilket belopp ungefärligen kompenserade penningvärdets fall sedan den tid, då beloppet 30 kronor faststälts. Av ifrågavarande pensionärer kunde i medeltal cirka 45 beräknas årligen avgå med döden. En höjning av begravningshjälpen till 50 kronor skulle alltså, vad marinen anginge, tillsvidare betinga en merkostnad för år av 900 kronor, medan däremot en höjning till 75 kronor skulle medföra en årlig kostnadsökning av i runt tal 2,000 kronor. Begravningshjälp efter avliden pensionerad båtsman eller marinsoldat utginge från ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap.

I ärendet har vidare *statskontoret* den 3 oktober 1929 yttrat sig. Ämbetsverket har för sin del i princip intagit den ståndpunkten, att det med fog kunde ifrågasättas, huruvida det vore lämpligt att överhuvudtaget bevilja f. d. indelta soldater några ytterligare förmåner. Den tjänstgöring, de indelta soldaterna fullgjort, hade nämligen i allmänhet ej upptagit för dem större del av året, än att de kunnat ägna sig åt annan verksamhet, och flertalet av dem hade uppburit den huvudsakliga ersättningen för sin tjänstgöring icke av staten utan av vederbörande rust- och rotehållare, varjämte deras anställning i statens tjänst i huvudsak vilat på ett avtal mellan dem samt rust- och rotehållarna. Med hänsyn härtill torde ifrågavarande underhållstagare genom till dem utgående underhåll få anses hava blivit förhållandevis ekonomiskt väl tillgodosedda av staten. Det borde även framhållas, att vid bestämmande av årsinkomst enligt 7 § i lagen om allmän pensionsförsäkring hänsyn icke skulle tagas till understöd från Vadstena krigsmanshuskassa. Vad särskilt anginge begravningshjälpen, hade arméförvaltningens civila departement föreslagit en höjning från 30 kronor till 75 kronor och därvid åberopat de belopp, vilka såsom begravningshjälp utginge enligt 1927 års militärsättningsförordning till värnpliktiga och enligt manskapsavlöningsreglementet till vid armén eller marinen fast anställt manskap. Statskontoret ville i anledning härav erinra, att särskilt tillkallade sakkunniga i betänkande den 17 februari 1919 under åberopande av enahanda synpunkter ifrågasatt en höjning av begravningshjälpen från 30 kronor till 100 kronor. Vederbörande departementschef hade emellertid påpekat, att fast anställt och indelt manskap icke kunde med varandra likställas, och anfört, att av samma skäl, som de till f. d. indelt manskap utgående underhåll och pensioner endast vore att anse såsom ett bi-

drag till dess livsuppehälle, jämväl begravningshjälpen borde betraktas blott såsom ett bidrag för täckande av förekommande begravningskostnader. I enlighet med departementschefens förslag hade Kungl. Maj:t i proposition den 7 mars 1919, nr 204, angående underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa icke föreslagit någon höjning av begravningshjälpen, och någon sådan höjning hade ej heller inom riksdagen ifrågasatts. För egen del ville statskontoret i anledning av den av arméförvaltningens civila departement gjorda jämförelsen mellan värnpliktiga och fast anställt manskap å ena sidan samt f. d. indelta å andra sidan framhålla, att begravningshjälpen avsåge i första fallet krigsman, som avlidit under tiden, då han tjänat kronan, men i senare fallet en redan avskedad soldat. Att en åtskillnad i dylika fall ansetts vara befogad framginge därav, att begravningshjälp i allmänhet utginge efter befattningshavare i statens tjänst, men ej efter pensionerade f. d. befattningshavare. Då ifrågavarande underhållstagare genom till dem utgående underhåll enligt statskontorets mening måste anses hava blivit förhållandevis väl tillgodosedda av staten, funne sig ämbetsverket, som icke kunde finna skäl föreligga för en höjning av begravningshjälpen till f. d. indelt manskap, böra avstyrka, att åtgärder vidtoges för genomförande av en sådan höjning.

Sedan *arméförvaltningens civila departement* anbefallts att i anledning av vad statskontoret i ärendet anfört avgiva förnyat yttrande, har departementet den 18 februari 1930 inkommit med sådant yttrande. Härvid har departementet i fråga om begravningshjälpen anfört, att departementet ingalunda förbisett de av statskontoret anförda skälen för dess ställningstagande till denna fråga. Vad föredragande departementschefen i förevarande avseende anfört i propositionen nr 204 till 1919 års riksdag hade föranlett departementet att föreslå begravningshjälpen höjd till 75 kronor i stället för till 100 kronor, såsom föreslagits i ett av särskilda tillkallade sakkunniga den 17 februari 1919 avgivet betänkande, och vad anginge övriga av statskontoret anförda skäl för dess avstyrkande av begravningshjälpens förhöjning, hade departementet funnit desamma vara av beskaffenhet att icke inverka på själva sakfrågan, då ju statsmakterna en gång gått in för att begravningshjälp skulle utgå till efterlevande efter Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare. Även med utgångspunkt från, att begravningshjälpen skulle utgöra allenast ett bidrag till täckande av förekommande begravningskostnader, måste emellertid enligt departementets åsikt den nu utgående begravningshjälpen om 30 kronor anses alldeles för liten för att den skulle kunna bli till en verklig hjälp åt de efterlevande vid gäldandet av begravningskostnaderna. På grund härav och då, såsom departementet förut framhållit, några särskilda medel icke behövde för ändamålet hos riksdagen äskas, vidhölle departementet sitt förslag om begravningshjälpens höjande från 30 till 75 kronor.

Utvidgning av
rätten till
understöd.

För erhållande av underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa fordras enligt nu gällande bestämmelser -- med undantag för sådana fall, då av-

gång ägt rum på grund av i tjänsten ådragen sjukdom — att vederbörande innehar en minimianställningstid av 20 år. Understöden utgå till menig i åldern mellan 50 och 60 år med 61 kronor, mellan 60 och 67 år med 100 kronor och efter uppnådda 67 år med 200 kronor. Härtill komma dyrtidstillägg med 150 kronor till den, som vid ingången av det budgetår, för vilket dyrtidstillägg av riksdagen beviljats, uppnått en ålder av 60 år, samt pensionstillägg med 50 kronor till den, som vid ingången av det år, för vilket pensionstillägg utgår, uppnått en levnadsålder av 67 år och styrkt sig vara i behövande omständigheter. Korpraler och vicekorpraler uppbära härutöver ett årligt belopp av respektive 60 och 30 kronor. Enligt dessa grunder uppgå alltså totalbeloppen för underhållstagare, som uppnått 67 års ålder och äro i behövande omständigheter, till: beträffande meniga soldater 400 kronor, beträffande vicekorpraler 430 kronor och beträffande korpraler 460 kronor årligen.

Motsvarande förmåner utgå till båtsmän och marinsoldater i form av pension genom flottans pensionskassa, och därutinnan gälla i stort sett samma regler som de nyssberörda, för indelta vid armén stadgade, dock att den för vederbörande erforderliga minimianställningstiden — 20 år — här räknas från 20 års ålder, varjämte uppstälts fordran på att vederbörande skall hava under tjänstetiden skickat sig redligt och väl. Pensionsrätten inträder icke förrän vid en uppnådd levnadsålder av 55 år. Korprals- och vicekorpralstillägg förekomma icke vid pensionering av marinens indelta manskap.

Av vad jag förut yttrat torde framgå, att riksdagen ställt sig avvisande gentemot en ifrågasatt höjning av understödsbeloppen till Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare. Däremot har riksdagen funnit beaktansvärt vad i ovannämnda motion anförts till stöd för ett förslag om rätt till underhåll för sådan indelt soldat, som visserligen ej innehar 20 tjänstår men som under anställningstiden fullgjort tjänstgöring mellan bevaringsmötena i sådan omfattning, att han i verkligheten tjänat kronan mer än den minsta tjänstgöringstid — 600 dagar — som i allmänhet erfordrats under den för underhållsrätt stadgade anställningsperioden. I saknad av närmare utredning i ämnet har emellertid riksdagen ansett sig icke hava tillfälle att för egen del uttala någon mening beträffande möjligheten och lämpligheten av att genomföra ett förslag i sådan riktning.

Arméförvaltningens civila departement har uti sin ovannämnda skrivelse den 27 augusti 1929 i förevarande avseende anført, att departementet intet annat hade att invända mot en sådan utsträckning av rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, som åsyftades i berörda motion, än att departementet ansåge, att vederbörande skulle för underhålls åtnjutande icke blott hava fullgjort tjänstgöring i den omfattning, som i motionen avsåges, nämligen minst 600 dagar, motsvarande ungefär 20 regementsmöten eller den tjänstgöring, som beträffande det indelta manskapet i allmänhet erfordrats under 20 anställningsår, utan därjämte hava varit anställd vid krigsmakten i minst 15 år. Denna tid hade nämligen ausetts såsom minimi-

anställningstid vid beviljande av pensioner åt arbetarpersonal i statens tjänst. Någon utredning i ämnet kunde departementet emellertid icke förebbringa. Det manskap, varom här vore fråga, vore nämligen sådant indelt manskap, som för åtskilliga år tillbaka i tiden erhållit avsked ur krigstjänst. Av det i tjänst varande indelta manskapet vore samtliga berättigade till underhåll, enär ingen indelt anställdts efter den 1 januari 1904. Att utröna, huru många av dessa f. d. indelta som fortfarande vore i livet, skulle säkerligen möta oöverstigliga svårigheter. Även om en utredning liknande den, som verkställdts av de år 1917 tillkallade sakkunniga för utrönande av antalet i livet varande f. d. indelta, som berördes av förslaget om tilldelande av underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa till visst indelt manskap med minst 20 men under 25 tjänstår — en utredning, som bland annat föranlett omkring 5,000 förfrågningar och påminnelsekrivelser till rikets pastorsämbeten — igångsattes, skulle något tillfredsställande resultat ändå icke kunna ernås, bland annat av den orsaken, att tillförlitliga uppgifter rörande manskapets tjänstgöringsförhållanden helt säkert icke kunde vinnas. Några uppgifter å de kostnader, ett genomförande av förslaget om utsträckning av rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa skulle draga, kunde därför icke, ej ens approximativt, av departementet lämnas. Emellertid kunde omnämnas, att kostnaderna för genomförande av förslaget om tilldelande av underhåll åt indelt manskap med minst 20 men under 25 tjänstår, som avskedats före den 1 januari 1910 och vore i behövande omständigheter, hade beräknats uppgå till omkring 100,000 kronor under vart och ett av de första sju åren efter det förslaget trätt i tillämpning för att sedan successivt minskas och slutligen helt upphöra år 1965. Här föreliggande förslag om utvidgning av rätten till underhåll omfattade visserligen manskap, som avskedats jämväl efter den 1 januari 1910, men å andra sidan hade genom villkoret om fullgjord viss tjänstgöring underhållsrätten avsevärt begränsats, vadan det vore att antaga, att kostnaderna för genomförande av sistnämnda förslag åtminstone icke komme att överstiga ovan angivna beräknade kostnader, även om dyrtids- och pensionstilläggen medräknades.

Med hänsyn till vad sålunda anförts beträffande svårigheten att erhålla uppgifter rörande manskapets tjänstgöringsförhållanden borde såsom villkor för underhållets tillerkännande föreskrivas, att de indelta själva skulle styrka sig hava under sin anställningstid, som ej borde understiga 15 år, tjänstgjort sammanlagt minst 600 dagar. Underhållen borde givetvis, i likhet med vad som ägt rum beträffande tillerkännandet av underhåll åt visst indelt manskap med minst 20 men under 25 tjänstår enligt kungörelsen den 20 augusti 1919 (nr 539), tilldelas vederbörande uppå ansökan, vid vilken borde fogas åldersbetyg, avskedspass samt intyg om fullgjord tjänstgöring av den omfattning, som ovan angivits.

Vad anginge sättet för bestridande av de med den ifrågasatta utsträckta rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa förenade kostnaderna, finge departementet meddela, att varken Vadstena krigsmanshuskassa eller invalidhusfonden kunde lämna något bidrag till kostnadernas bestridande.

Ej heller kunde medel för ändamålet erhållas ur de inom vissa län befintliga s. k. uddemantalskassorna, enär Kungl. Maj:t och kronan ej hade någon dispositionsrätt över de medel, som inginge i sagda kassor. Däremot syntes det departementet, som om indelningsverkets besparingsfond skulle kunna tagas i anspråk för bestridandet helt eller delvis av kostnaderna i fråga. Beträffande denna fond, som utgjordes av till statsverket indragna delar av Västmanlands regementes knektelegomedelskassas och Jämtlands roteringskassas tillgångar samt till dessa kassor influtna räntemedel, hade riksdagen medgivit, att räntan av denna fond finge jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk för understöd åt f. d. indelt manskap eller, sedan någon del av fonden icke vidare erfordrades för sådant ändamål, för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshuskassa, beväringmanskapets invalid- och pensionsfond och invalidhusfonden. I enlighet härmed tillgodofördes fondens avkastning årligen det under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedad manskap. Fondens avkastning vore följaktligen redan disponerad för understöd åt f. d. indelt manskap och kunde således icke tagas i anspråk för bestridande av de med den ifrågasatta utsträckningen av rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa förenade kostnaderna. Något hinder att använda fondens kapitaltillgång för ifrågavarande ändamål syntes emellertid departementet icke föreligga.

På grund av vad sålunda anförts föresloge departementet, *dels* att gällande bestämmelser om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa måtte ändras därhän, att indelt manskap med minst 15 men under 20 tjänstår, som styrkte sig hava tjänstgjort i sammanlagt minst 600 dagar, finge komma i åtnjutande av underhåll ur Vadstena krigsmanshuskassa enligt samma grunder, som gällde beträffande sådant manskap, som tjänat i minst 20 år och avskedats efter den 1 januari 1910, *dels* att indelningsverkets besparingsfonds kapitaltillgång måtte få tagas i anspråk för bestridandet av de med ovan föreslagna utsträckning av rätten till underhåll ur Vadstena krigsmanshuskassa förenade kostnader.

Direktionen över flottans pensionskassa har — under erinran att tidsmättet 600 dagar vore beräknat motsvara ungefärligen 20 regementsmöten eller den tjänstgöring, som beträffande det indelta manskapet vid armén i allmänhet erfordrats under 20 anställningsår — framhållit, att tjänstgöringen för båtsmän och marinsoldater varit ordnad på helt annat sätt än vid armén. Av båtsmanshället hade nämligen i regel roteringskompanierna uppfordrats till årstjänstgöring för vart tredje år och indelningskompanierna till tjänstgöring fyra månader varje år. Genom extra uppfordring torde åtskilliga båtsmän hava fullgjort oftare inträffande tjänstgöring. För båtsmännen erfordrades således icke den av civila departementet ifrågasatta tjänstgöringstidsbestämelsen, då de redan vid 15 tjänstår hade en effektiv tjänstgöringstid av omkring 1,800 dagar. Den vore ej heller behöflig för marinsoldaterna, som tillhört ett värvat regemente och tjänstgjort hela årot. Av sistnämnda per-

sonal vore numera, sedan marinregementet redan från och med år 1887 helt indragits, högst få i livet.

Direktionen funne det för båtsmän och marinsoldater gällande stadgandet, att tjänstetiden skulle räknas från 20 års ålder, vara ej endast för strängt utan även olämpligt, i betraktande av att dylikt stadgande icke torde förefinnas för arméns indelta manskap och jämväl med hänsyn till det förhållandet, att båtsman kunnat antagas till rekryt vid 16 års ålder. Direktionen hade därför icke något att erinra mot, att detta stadgande bortföle, då huvudsaken syntes vara, att vederbörande, oavsett vid vilken ålder han börjat tjänstgöra, tjänat kronan under viss tid.

I den föreskrivna pensionsberättigande levnadsåldern av 55 år ansåge direktionen någon ändring icke böra vidtagas.

Direktionen föresloge alltså, att för pensions erhållande skulle för båtsmän och marinsoldater erfordras endast en tjänstetid av 15 år samt att hava uppnått 55 års ålder och under tjänstetiden skickat sig redligt och väl.

Såsom arméförvaltningens civila departement framhållit, vore det icke möjligt att någorlunda exakt beräkna, vilken ekonomisk räckvidd den ifrågasatta utsträckta rätten till underhåll skulle få, då det manskap, varom här vore fråga, vore sådant indelt manskap, som för åtskilliga år tillbaka i tiden erhållit avsked ur krigstjänsten, men hölle direktionen före, att kostnaderna härför kunde begränsas till ett belopp av 15,000 kronor, varmed det under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till pensionering av flottans gemenskap borde höjas.

Rörande slutligen sättet för pensions sökande syntes några särskilda föreskrifter härom, vad anginge från flottans pensionskassa utgående pensioner, ej vara erforderliga utöver redan befintliga.

Statskontoret har, såsom redan nämnts, i sitt ovanberörda utlåtande intagit den principiella ståndpunkten, att lämpligheten av att överhuvudtaget bevilja f. d. indelta soldater några ytterligare förmåner med fog kunde ifrågasättas. Ämbetsverket har dock förklarat sig icke vilja förneka, att vissa skäl talade för förslaget om utsträckning av rätten till underhåll jämväl till sådan indelt soldat, som visserligen ej innehade 20 tjänstår, men som under anställningstiden fullgjort tjänstgöring mellan mötena i sådan omfattning, att han i verkligheten tjänat kronan lika länge som den, vilken under 20 tjänstår fullgjort allenast den obligatoriska tjänstgöringen under mötena. Statskontoret ansåge sig fördenskull icke böra motsätta sig en dylik utvidgning i underhållsrätten med den av arméförvaltningens civila departement förordade inskränkningen, varigenom underhåll endast skulle utgå till den, som kunde räkna minst 15 tjänstår. Arméförvaltningens civila departement hade föreslagit, att underhåll i dylika fall skulle utgå enligt samma grunder, som för närvarande gällde beträffande underhållsberättigat manskap, avskedat efter den 1 januari 1910, d. v. s. utan hänsyn till om behövande omständigheter förelegat eller icke. Då emellertid härigenom skulle kunna inträffa, att f. d. indelt soldat, som kunde räkna minst 15 men under 20 tjänstår,

skulle bliva berättigad åtnjuta underhåll, vilket ej skulle tillkommit honom, därest han haft minst 20 men ej 25 tjänstår, syntes de i civila departementets hemställan förekommande orden »och avskedats efter den 1 januari 1910» böra utgå.

För bestridandet av de kostnader, som skulle vara förenade med en sålunda ifrågasatt utvidgning av rätten till underhållsbidrag, hade arméförvaltningens civila departement föreslagit, att indelningsverkets besparingsfonds kapitaltillgångar skulle tagas i anspråk. Beträffande ifrågavarande fond hade — såsom civila departementet erinrat — riksdagen medgivit, att räntan av densamma finge jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk för understöd åt f. d. indelt manskap eller, sedan någon del av fonden icke vidare erfordrades för sådant understöd, för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshuskassa, beväringmanskapets invalid- och pensionsfond och invalidhusfonden (jfr prop. nr 302/1921 och nr 83/1922 samt riksdagens skrivelser nr 240/1921 och nr 234/1922). Genom brev den 24 februari 1922 hade Kungl. Maj:t föreskrivit, att räntemedlen å fonden årligen skulle överföras till ordinarie förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap. Då alltså ifrågavarande fond avsetts att användas för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshuskassa, beväringmanskapets invalid- och pensionsfond samt invalidhusfonden, vilka senare fonder icke skulle förbrukas, syntes det statskontoret betänkligt att utan vidare utredning rörande indelningsverkets besparingsfonds användning taga dess kapitaltillgångar i anspråk enbart för Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare. Innan så skedde, borde det utredas, i vad mån fondens kapital borde användas för det ena eller andra ändamålet. För övrigt torde icke hela fondens kapital lämpligen kunna disponeras under de närmaste åren. Av de den 30 juni 1929, räntefordringar oberäknade, till 1,358,921 kronor 52 öre uppgående tillgångarna å fonden, vilka uppkommit på det sätt, att hälften av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa och av Jämtlands roteringskassa indragits till statsverket, hade 61 kronor 27 öre utgjort kontant behållning, 895,012 kronor 68 öre hade av statskontoret placerats i obligationer eller i bankinrättning, och 463,847 kronor 57 öre hade utgjorts av utav vederbörande länsstyrelse ursprungligen från berörda knektelegomedelskassa utlämnade amorteringslån mot inteckningar i jordbruksfastigheter. Å ifrågavarande lån betalades endast en jämförelsevis obetydlig årlig amortering. Visserligen löpte lånen med tre månaders uppsägning, men då det vid indragning till statsverket av knektelegomedelskassan blivit förutsatt, att låntagarna i kassan icke skulle föreläggas någon viss förkortad amorteringstid utan få oinskränkt åtnjuta sina ursprungliga lånevillkor (prop. nr 302/1921 sid. 25), syntes det icke böra ifrågakomma att uppsäga lånen till inbetalning. På grund härav kunde under de närmaste åren endast fondens övriga tillgångar, i runt tal 895,000 kronor, jämte inflytande amorteringar, anses disponibla.

I särskilt utlåtande den 6 december 1929 har *statskontoret* vidare anfört, att vad direktionen över flottans pensionskassa föreslagit i fråga om utsträck-

ning beträffande avskedade båtsmän och marinsoldater av rätten till underhåll till dem, vilka innehade minst 15 tjänstår, icke föranledde någon statskontorets erinran.

I sitt förnyade yttrande i ärendet av den 18 februari 1930 har *arméförvaltningens civila departement* — med anledning av vad statskontoret i sitt utlåtande den 3 oktober 1929 anfört — föreslagit en ändring i sitt ursprungliga förslag av innebörd, att underhåll skulle tillkomma indelt manskap med minst 15 men under 20 tjänstår, som styrkte sig hava tjänstgjort i sammanlagt minst 600 dagar, enligt samma grunder, som gällde beträffande sådant manskap, som tjänat i minst 20 men ej 25 år. Departementet har framhållit, att efter denna ändring i departementets förslag torde, när statskontoret i övrigt ej haft något att erinra mot de av departementet föreslagna villkoren för erhållande av underhåll enligt förslaget om utvidgning av rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, någon meningsskiljaktighet på denna punkt ej förefinnas mellan departementet och statskontoret.

I avseende å sättet för bestridandet av de med den ifrågasatta utsträckta rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa förenade kostnaderna har departementet upptagit till bemötande vad statskontoret anfört gentemot departementets förslag om användning härför av indelningsverkets besparingsfonds kapitaltillgångar. Statskontorets ståndpunkt härutinnan grundade sig — anför civila departementet — dels på att nämnda fond vore avsedd att användas för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshuskassa, beväringmanskapets invalid- och pensionsfond samt invalidhusfonden, vilka senare fonder icke finge förbrukas, dels ock på att hela fonden på grund av från densamma utlämnade amorteringslån icke kunde för ändamålet disponeras. Vidkommande det förstnämnda skälet borde erinras om, att riksdagen medgivit, att räntan av fonden finge jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk för understöd åt f. d. indelt manskap eller, *sedan någon del av fonden icke vidare erfordrades för sådant ändamål*, för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshuskassa, beväringmanskapets invalid- och pensionsfond och invalidhusfonden. Härav syntes framgå, att fondens kapitaltillgång i första hand skulle användas till understöd åt f. d. indelt manskap. Vad beträffade det andra skälet till statskontorets ställningstagande till denna fråga, hade departementet aldrig ifrågasatt, att hela fonden skulle behöva disponeras för här avsett ändamål. Kostnaderna för den avsedda utvidgningen av rätten till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa komme under alla omständigheter icke att belöpa sig till mer än 100,000 kronor årligen under de första åren för att därefter successivt avtaga; antagligen torde kostnaderna i verkligheten med hänsyn till villkoret om styrkandet av de 600 tjänstgöringsdagarna komma att hålla sig betydligt under dessa beräknade kostnadsbelopp. I anledning härav och då omkring 895,000 kronor funnes disponibla, syntes någon risk för att denna summa ej skulle förslå för här avsett ändamål icke förefinnas.

Hos Kungl. Maj:t hava vidare *Sveriges indelta soldatförbund* samt *vissa f. d. indelta soldater* gjort särskilda framställningar om ökade pensionsförmåner åt avskedat indelt manskap. I en av dessa framställningar har gjorts gällande, att arméförvaltningens civila departements förslag icke vore lämpligt eller tillfredsställande, då det kunde inträffa, att vid en anställningstid, understigande 15 år, vederbörande redan fullgjort tjänstgöring under sammanlagt avsevärt mer än 600 dagar.

Varken från riksdagens eller från de i ärendet hörda myndigheternas sida har ifrågasatts någon förhöjning av underhålls- och pensionsbeloppen för f. d. indelt manskap. Beträffande begravningshjälpen, som nu utgår med 30 kronor, hava arméförvaltningens civila departement och direktionen över flottans pensionskassa föreslagit ökning, civila departementet till 75 kronor och direktionen till 50 kronor. Statskontoret har däremot ställt sig helt avvisande mot varje sådan ökning. Ehuru begravningshjälpen visserligen alltjämt torde böra betraktas allenast såsom ett bidrag till begravningskostnaderna, har jag för egen del kommit till den uppfattningen, att en höjning av ifrågavarande förmån är skälig, och jag finner mig i sådant hänseende böra förorda, att begravningshjälpens belopp fastställes till 60 kronor. Vad angår frågan om bestridande av härigenom uppkommande kostnader, behöva, enligt vad arméförvaltningens civila departement meddelat, i avseende å arméns f. d. indelta icke några särskilda medel för ändamålet äskas. För marinens vidkommande torde däremot för nästa budgetår en ökning av det under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till pensionering av flottans gemenskap med 1,000 kronor bliva erforderlig.

Departements-
chefen.

För att avskedat indelt manskap skall kunna komma i åtnjutande av understöd från Vadstena krigsmanshuskassa eller genom flottans pensionskassa kräves, såsom förut nämnts, en minimianställningstid av 20 år. Vad båtsmän och marinsoldater angår, skall för dem denna tjänstetid räknas från 20 års ålder. I sin förenämnda skrivelse (nr 60/1929) har riksdagen ifrågasatt, huruvida nu gällande villkor för rätt till berörda understöd kunde anses vara i allo väl avvägda. De i ärendet hörda myndigheterna hava funnit sig böra förorda en sådan ändring av de nuvarande bestämmelserna i ämnet, att understöd skulle tillerkännas jämväl manskap med lägre anställningstid än 20 år, dock icke understigande 15 år. Beträffande manskap från armén skulle emellertid härvid uppställas såsom ytterligare villkor, att vederbörande styrker sig hava fullgjort tjänstgöring i minst 600 dagar, d. v. s. den minsta tjänstgöringstid, som i allmänhet erfordrats under den för underhållsrätt nu fastställda anställningsperioden. För båtsmän och marinsoldater är stadgandet av sistnämnda villkor icke behövt, enär dessa, enligt vad direktionen över flottans pensionskassa upplyst, samtliga vid en tjänstålder av 15 år fullgjort tjänstgöring under väsentligt längre tid än 600 dagar.

Vad myndigheterna sålunda föreslagit anser jag mig böra biträda. Att, såsom av vissa f. d. indelta i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning ifråga-

satts, helt avstå från fordran å minimianställningstid och endast fästa avseende vid den fullgjorda tjänstgöringens längd synes mig däremot icke vara tillrådligt.

Direktionen över flottans pensionskassa har föreslagit, att den för marinens personal gällande bestämmelsen, att tjänstetiden skall räknas från 20 års ålder, måtte upphävas. Då det synes mig lämpligt, att arméns och marinens personal i förevarande avseende likställas, tillstyrker jag detta förslag.

Såsom framgår av myndigheternas yttranden, torde det icke vara möjligt att exakt beräkna de årliga kostnaderna för genomförandet av det föreliggande förslaget om utvidgning av understödsrätten. För arméns vidkommande lära de icke komma att överstiga 100,000 kronor under de första åren, och vid marinen har ett årligt belopp av 15,000 kronor till en början ansetts bära beräknas för ändamålet. Framdeles komma kostnaderna att successivt minskas. Arméförvaltningens civila departement har föreslagit, att indelningsverkets besparingsfonds kapitaltillgångar skulle anlitas för bestridande av berörda kostnader i vad avser arméns f. d. indelta. Häremot har statskontoret i viss mån ställt sig betänksamt. Då emellertid, såsom civila departementet i sitt senast avgivna yttrande i ärendet framhållit, fondens tillgångar i första hand äro avsedda för understöd åt f. d. indelta, torde något principiellt hinder icke kunna anses föreligga mot att använda dessa tillgångar för bestridande av berörda kostnader. Jag tillstyrker därför departementets förslag även i denna del. I likhet med statskontoret förutsätter jag dock, att från fonden utlämnade amorteringslån mot in-teckningar i jordbruksfastigheter icke skola av nu omförmäld anledning uppsägas till betalning, utan att de ursprungliga lånevillkoren allt fortfarande skola förbliva gällande. Någon risk för att den disponibla delen av fonden — för närvarande omkring 900,000 kronor — icke skulle förslå för här avsett ändamål lärer för övrigt, enligt vad civila departementet meddelat, icke förefinnas.

Vad marinen beträffar, bära här ifrågavarande kostnader gäldas av anslaget till pensionering av flottans gemenskap. Då dessa kostnader beräknats under den närmaste tiden uppgå till omkring 15,000 kronor, och kostnaden för begravningshjälps höjning, såsom förut nämnts, uppskattats till 1,000 kronor, allt för år räknat, skulle den sammanlagda merutgiften å nyssberörda anslag för budgetåret 1931/1932 utgöra 16,000 kronor. Frågan om beräkningen av medelsbehovet under nämnda anslag för ifrågavarande budgetår kommer senare denna dag att av chefen för finansdepartementet underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att från och med den 1 juli 1931 begravningshjälp efter avliden understödstagare i Vadstena krigsmanshuskassa må ur nämnda kassa utgå med 60 kronor;

att från och med den 1 juli 1931 må såsom begravningshjälp efter avliden pensionerad båtsman eller marinsoldat genom flottans pensionskassa utbetalas 60 kronor;

att avskedat indelt manskap från armén med minst 15 men under 20 tjänstår, som styrker sig hava tjänstgjort i sammanlagt minst 600 dagar, må från och med den 1 juli 1931 komma i åtnjutande av underhåll ur Vadstena krigsmanshuskassa enligt samma grunder, som gälla beträffande sådant manskap, som tjänat i minst 20 men ej 25 år;

att avskedad båtsman eller marinsoldat, som innehar minst 15 tjänstår och som under tjänstetiden skickat sig redligt och väl, må från och med den 1 juli 1931 komma i åtnjutande av pension genom flottans pensionskassa, såsom om han tjänat i minst 20 år från 20 års ålder; samt

att indelningsverkets besparingsfonds kapitaltillgångar må anlitas för bestridande av de kostnader, vilka uppkomma genom att rätt till underhåll ur Vadstena krigsmanshuskassa tillerkännes avskedat indelt manskap med minst 15 men under 20 tjänstår samt med en sammanlagd tjänstgöringstid av minst 600 dagar.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Georg Z. Topelius.
